

**Spanyolország Afrika-politikája
a 21. században**

Jelige: MNT258

Pályamunka lezárásának dátuma: 2023.01.10.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	1
Rezümé.....	2
Bevezetés.....	4
1. Spanyolország kapcsolata az észak-afrikai államokkal (Marokkó és Algéria)	10
2. Az első Afrika-terv (2006-2008) (elemei, célok, kiemelt országok, eredményessége).....	16
3. Második Afrika-terv (2009-2012) (elemei, célok, kiemelt országok, eredményessége).....	22
4. A tömeges, illegális migráció időszaka	26
5. A Harmadik Afrika-terv (2019-) (elemei, célok, kiemelt országok, eredményessége).....	28
Összefoglalás.....	32
Irodalomjegyzék.....	35

Rezümé

Dolgozatomban Spanyolország és az afrikai kontinens egyes államai közötti 21. századi kapcsolatok alakulását kívánom megvizsgálni.

Az első fejezetben Spanyolország Marokkóval és Algériával való kapcsolatát fogom elemezni. Spanyolország biztonságpolitikájának és energiaellátásának egyik kulcsfontosságú eleme a Marokkóval és Algériával való kapcsolata. E két országgal való jó kapcsolat fenntartása azonban egyensúlyozást igényel, mivel a marokkói-algériai kapcsolatokat a rivalizálás jellemzi. Ebben a fejezetben áttekintem e három országnak a nyugat-szaharai konfliktushoz való viszonyát. Ezután megvizsgálom a spanyol-marokkói kapcsolatokat a migráció vonatkozásában továbbá Ceuta és Melilla helyzetét is górcső alá veszem. A fejezet további részében megvizsgálom Spanyolország ezen, két Maghreb országgal való gazdasági kapcsolatait, továbbá áttekintem az utóbbi egy év fejleményeit a spanyol-marokkói-algériai kapcsolatokban.

A második fejezetben Spanyolország első Afrika-tervét fogom megvizsgálni. A 2004-ben megválasztott és hivatalba lépett Zapatero-kormány új külpolitikát kezdett és jelentős figyelmet fordított fekete-Afrikára. Ennek eredménye volt a 2006-ban meghirdetett Afrika terv, melynek fő céljait, elemeit és eredményességét vizsgálom meg.

A következő fejezetben az újraválasztott Zapatero-kormány második Afrika-terv nevű programját fogom vizsgálni. Megvizsgálom, hogy az első Afrika-tervhez képest, mik voltak a főbb változások, és hogy hogyan alakult az Afrikába juttatott támogatások mértéke.

A negyedik fejezetben a Mariano Rajoy vezette kormány Afrika-politikáját vizsgálom meg. Az új kormány több ok miatt is változtatni kényszerült a korábbi kormányok Afrika-politikáján. Ennek a változásnak az okait és elemeit vizsgálom meg.

Az ötödik fejezetben a Pedro Sánchez vezette spanyol kormány 2019-ben meghirdetett harmadik Afrika-tervét fogom górcső alá venni. Először megvizsgálom a terv fő céljait, elemeit és eredményességét. Ezután pedig azt fogom vizsgálni, hogy melyek a hasonlóságok és a különbségek a 10 évvel ezelőtt meghirdetett második Afrika-tervhez képest.

Értekezésem utolsó részében összefoglalom a leírtakat. Ezek fényében arra a kérdésre próbálok meg választ adni, hogy a spanyol külpolitika az Afrikához való közeledéssel arra tesz-e kísérletet, hogy változtasson azon a hagyományos spanyol külpolitikai irányultságon,

melynek jellemzője, hogy kiemelt hangsúlyt kap a latin-amerikai térség országaival fenntartott kapcsolatrendszer.

Bevezetés

Az első fejezetben Spanyolország Marokkóval és Algériával való kapcsolatát fogom elemezni. Spanyolországnak több szempontból is fontos e két országgal a jó kapcsolat fenntartása. Ezen szempontok közül talán a legfontosabb a biztonságpolitika és az energiabiztonság.

A fejezet első részében arra próbálok rávilágítani, hogy miért is olyan nehéz a jó kapcsolat fenntartása ezzel a két országgal. Ennek oka a Marokkó és Algéria között fennálló rideg viszony és rivalizálás. Tehát csak úgy lehet megérteni Spanyolország egyensúlyozását e két országgal kapcsolatban, ha megismerjük a Marokkó és Algéria közti feszült viszony okát. A két ország közötti rossz viszony egyik fő oka a nyugat-szaharai kérdésben elfoglalt különböző álláspontjuk. Nyugat-Szahara egy vitatott hovatartozású terület. Területének körülbelül kétharmadát Marokkó uralja, a fennmaradó részét pedig az ún. Polisario Front nevű szervezet, melyet Algéria támogat. Spanyolország tehát ebben a kérdésben nagyon nehéz helyzetben van. Ha elismeri Nyugat-Szaharát marokkói területként, akkor Algériával romlik a kapcsolata, ha pedig független területnek ismeri el, akkor pedig Marokkóval romlik a kapcsolata. Spanyolország hagyományosan inkább a Polisario Front mellett áll ebben a bonyolult játszmában, azonban nem áll ki egyértelműen a terület függetlensége mellett sem.

Mi jellemezte a spanyol álláspontot utóbbi években? Spanyolország számára Algéria és Marokkó az illegális migráció megállítása szempontjából is fontos. Spanyolország két olyan területtel is rendelkezik (Ceuta és Melilla), mely az afrikai kontinensen található. Ezzel az egyetlen európai ország is egyben, melynek afrikai országgal szárazföldi határa van. Ezért a migráció megállítása rendkívül nehéz. A két város Marokkóval közös határán 6 méter magas határkerítés van, ez jelentősen megnehezíti az illegális határátlépést. A migráció megállításához azonban Spanyolországnak szüksége van a marokkói hatóságokkal való együttműködésre. A migráció szempontjából a közös határ miatt Marokkó fontosabbnak nevezhető Spanyolország szempontjából.

A Marokkóval való kapcsolatot tovább bonyolítja Ceuta és Melilla hovatartozásának a kérdése. Újra és újra előtérbe kerül ez a vita a két ország között. Spanyolország természetesen spanyol autonóm területként kezeli a két várost, azonban Marokkó (az aktuális geopolitikai helyzettől és lehetőségeitől függően) időközönként elkezdi feszegetni a két város

hovatartozásának kérdését.¹ Ebben a fejezetben kitérek arra is, hogy Ceuta és Melilla a két, afrikai kontinensen található város helyzete miképpen alakult a 21. században. Továbbá megvizsgálom azt, hogy Spanyolország szempontjából miért éri meg ragaszkodni Ceuta és Melilla megtartásához még annak árán is, hogy Marokkóval újra és újra vitákat eredményez, valamint az illegális migráció megállítása miatt rengeteg pénzt emészt fel.

Végül azt is megvizsgálom, hogy Marokkó hogyan használja fel a migrációt Spanyolország zsarolására Ceuta és Melilla vonatkozásában. Ezután áttekintem Spanyolország Algériával és Marokkóval való gazdasági kapcsolatait. E két ország gazdasági szempontból is fontos Spanyolorzágnak. Marokkó volt 2021-ben Spanyolország 9. legfontosabb kereskedelmi partnere, és a legfontosabb nem európai partnere. Algériából pedig a spanyol gázimport közel fele (48%) érkezik. Spanyolország 2021-ben a Marokkóval történő kereskedelmet 2,6 milliárd dolláros többlettel, az Algériával való kereskedelmét azonban 3,4 milliárd dolláros hiánnyal zárta. Ez is jelzi, hogy Spanyolorzágnak a Marokkóval folytatott a kereskedelmi kapcsolatai jövedelmezőbbek, mint az Algériával folytatott kereskedelme. Algéria azonban - elsősorban a gáziparban - Spanyolország számára rendkívül fontos beszállító. Az Algéria által szállított gáz Spanyolorzágnak 2011-ig kizárólag a Maghreb-Europe gázvezetéken ment Marokkón keresztül. 2011-ben azonban felavatták a Medgaz vezetéket, mely az algériai Hassi R'Mel gázmezőkről közvetlenül szállítja a gázt Spanyolorzágnak, Marokkó kihagyásával. 2021 októberében pedig, a Maghreb-Europe vezetéket Algéria véglegesen leállította a Marokkóval való kapcsolatok jelentős megromlása miatt, és kizárólag a Medgaz vezetéken keresztül érkezik a gáz Spanyolországba Algériából. Azonban ennek kapacitása kisebb, mint a Maghreb-Europe gázvezetéké. Ahogyan Marokkó a migrációt, úgy Algéria könnyen fegyverként is használhatja Spanyolországgal szemben a gázszállítást. Ezt az algériai vezetés is felismerte, és amikor 2022 márciusában Pedro Sánchez spanyol miniszterelnök álláspontja változott a nyugat-szaharai kérdésben, akkor Algéria azzal fenyegetőzött, hogy leállítja a Spanyolországba irányuló gázexportot. Tovább rontotta a spanyol-algériai kapcsolatokat az, amikor Algéria megtudta, hogy a Pedro Sánchez vezette spanyol kormány egyezséget kötött Marokkóval, miszerint cseppfolyósított gáz újragázosításában segítenek neki, majd azt a használaton kívüli, Maghreb-Europe gázvezetéken keresztül küldik vissza Rabatnak. Algéria azzal vádolta Spanyolországot, hogy a tőle vásárolt gázt exportálják Marokkóba, és azzal fenyegette meg, hogy, ha ez bebizonyosodik, akkor felmondja a fennálló gázszerződést és teljesen leállítja a

¹ José Carlos Cueto: Por qué Ceuta y Melilla pertenecen a España si están en África.
<https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-59741568> (letöltés ideje: 2022.12.06.)

Spanyolországba irányuló gázszállítást. Ezzel pedig Spanyolország elveszítené a gázimportjának közel felét. Ebben a fejezetben bővebben fogom tárgyalni a spanyol-algériai gázvitát és a spanyol-marokkói-algériai hármas kapcsolatot.

Spanyolország, összességében tehát rendkívül nehéz geopolitikai helyzetben van a két észak-afrikai ország vonatkozásában. Mind Algéria, mind Marokkó rendelkezik egy-egy zsarolási eszközzel Spanyolországgal szemben. 2022-ben pedig ez az úgynevezett „spanyol hintapolitika” még inkább nehezebbnek tűnik. A fő kérdés tehát Spanyolországnak az, hogy képes lesz e továbbra is egyensúlyozni Marokkó és Algéria között, vagy kénytelen lesz választani közülük. Ha utóbbira kerül sor, az kétségtelenül nagy veszteség lenne Spanyolország számára, akármelyik oldalra álljon is.

A második fejezetben Spanyolország első Afrika-tervében meghatározott céljait, a terv eredményességét, a terv elemeit fogom bemutatni. Spanyolország külpolitikája a 20. században elsősorban Latin-Amerikára koncentrált. A gyarmati múltnak köszönhetően elsősorban Spanyolország privilégiuma volt a Latin-Amerika és Európa közötti kapcsolat irányítása. Azonban a 2000-es évek új kihívásokat és lehetőségeket hoztak el a spanyol külpolitikában. 2005-2006-ban több állam és nemzetközi szervezet hozott létre Afrikával kapcsolatos cselekvési programot (pl: Egyesült- Királyság, G8, Európai Unió). Ezen csoporthoz csatlakozott Spanyolország is, amikor 2006-ban a spanyol kormány kidolgozott és jóváhagyott egy „Afrikai cselekvési tervet”. Spanyolország külpolitikájának ezen változása egy 2005-ben kezdődött folyamat eredménye. A terv megalkotásának 3 fontos hajtó tényezője volt. Először is, az új PSOE kormány egy ambiciózus tervvel lépett a kabinetbe, amelynek célja a spanyol fejlesztési politika reformja és annak biztosítása volt, hogy Spanyolország hozzájáruljon a hivatalos fejlesztési támogatással (ODA) kapcsolatos főbb nemzetközi kötelezettségvállalásokhoz. Másodszor, a spanyol déli partokhoz érkező szubszaharai migránsok növekvő száma felkeltette a média figyelmét, és nagy nyomást gyakorolt a kormányra. A média és az ellenzéki konzervatív párt ezzel kapcsolatban elkezdte támadni a szocialista kormányt, és Spanyolországban az az érzés terjedt el az átlagpolgárok körében, hogy a szubszaharai migránsok megszállták őket. Ez arra készítette a kormányt, hogy komoly és átfogó választ adjon a válságnak tekintett helyzetre. Harmadszor, de nem utolsó sorban néhány spanyol transznacionális nagyvállalat növekvő érdeklődése az afrikai piac (elsősorban energiapiac) iránt. Ennek egyik oka az, hogy az egyes dél-amerikai országokban történt politikai és gazdasági válságok (pl. argentin gazdasági válság 1998-2003, ecuadori és bolíviai politikai válságok), elijesztették a spanyol befektetőket.

Az Afrika-terv hét fő cél köré épül, amelyek megvalósítása érdekében hét cselekvési irányvonalat határoz meg:

- Hozzájárulni a demokrácia megszilárdításához, az emberi jogok tiszteletben tartásához, a békéhez és a biztonsághoz, lehetőleg az Európai Unió keretein belül, de mindenképpen az ENSZ égisze alatt és a nemzetközi törvényességnek megfelelően;
- A szegénység elleni küzdelem és az afrikai fejlesztési programokhoz való hozzájárulás. Az Afrika-terv különös figyelmet fordít az afrikai egészségügyi rendszer támogatására, valamint a nagy járványok elleni küzdelem támogatására;
- Az együttműködés ösztönzése a szubszaharai térségből érkező migrációs áramlások megfelelő szabályozására és az illegális emberkereskedelem elleni küzdelem megfékezésére;
- Aktív részvétel az Európai Unió Afrika-stratégiájának kidolgozásában;
- A gazdasági kapcsolatok erősítése és diverzifikálása, valamint a beruházások ösztönzése. Különösen a Guineai-öbölben, a spanyol energiabiztonság megteremtése érdekében, a spanyol cégek olaj- és gázágazatban rejlő üzleti lehetőségek kiaknázása miatt;
- A kulturális együttműködés, a spanyol nyelv népszerűsítése;
- Spanyolország politikai szerepvállalásának és intézményi jelenlétének növelése a régióban.

Földrajzi szempontból a terv az afrikai országok három kategóriáját különbözteti meg jelentőségük szerint:

- **Figyelemmel kísérendő országok**
- **Különös érdeklődésre számot tartó országok**
- **Kiemelt jelentőségű országok**

Ebben a fejezetben a továbbiakban megvizsgálom azt is, hogy mely országok tartoznak az egyes csoportokba, valamint, hogy tulajdonképpen hány afrikai országot is érint ez a program. Továbbá megvizsgálom, hogy a terv keretidőszakának meghatározott időszakban mennyivel nőtt az Afrikának nyújtott kétoldalú és többoldalú támogatások összege.

A harmadik fejezetben Spanyolország második Afrika-tervében meghatározott céljait, a terv eredményességét, a terv elemeit fogom bemutatni. Az új terv célja, hogy megszilárdítsa az előző tervben elért eredményeket és az első terv hiányosságait pótolja. Emellett új elemeket vezet be, valamint három új átfogó célkitűzést fogalmaz meg: emberi jogok, a nemek közötti egyenlőség, a környezeti fenntarthatóság és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás. A tervnek hat általános célkitűzése van, amelyek az első tervben szereplő héttől eltérően vannak megfogalmazva, de egyenértékűnek tekinthetők:

1. A demokrácia megszilárdításának és a demokrácia építésének támogatása. A béke és a biztonság megteremtése Afrikában.
2. Az afrikai szegénység elleni küzdelem támogatása
3. A Spanyolország és Afrika közötti kereskedelmi kapcsolatok és beruházások, valamint az afrikai gazdasági fejlődés előmozdítása
4. Az Afrikával való partnerség megerősítése a migráció terén
5. A Spanyolország és Afrika közötti kapcsolatok megerősítése, többoldalúan, az Európai Unión keresztül
6. Spanyolország politikai és intézményi profiljának megerősítése Afrikában. A „CasaAfrica” és a diplomácia más formái segítségével

Ezután megvizsgálom a prioritást élvező országok csoportját, és hogy milyen elv szerint lehet ezeket csoportosítani. Az előző tervtől eltérően itt inkább a regionális elven történő csoportosítás volt előtérben. Továbbá elemezni fogom, hogy hogyan változott az afrikai államoknak nyújtott támogatások összege. Valamint megvizsgálom, hogy a későbbi második Afrika-terv hogyan értékelte az első. Itt felsorolom a terv keretében elért eredményeket.

A negyedik fejezetben először azt vizsgálom meg, hogy a gazdasági válság milyen hatással volt Spanyolország Afrikának nyújtott pénzügyi támogatásaira. A 2011-ben hivatalba lépett Mariano Rajoy miniszterelnöksége alatt az OECD-DAC keretén belül a szubszaharai térségnek juttatott támogatások 2018-ra 82 millió euróra csökkentek a 2008-as csúcösszegetől, amikor Spanyolország 1,15 milliárd dollárral támogatta a térség államait. Ennek a támogatásbeli csökkenésnek több oka is volt. Ebben a fejezetben ezt részletesen elemezni

fogom. Ebben a fejezetben továbbá megvizsgálom azt is, hogy noha az Afrikába irányuló pénzügyi támogatások csökkentek, a kontinens konfliktus gócaiban egyre több spanyol katona vett részt az EU és az ENSZ békefenntartó misszióiban. Továbbá nőtt a spanyol katonai jelenlét a kontinens egyes országaiban (pl. Mali). Itt meg fogom vizsgálni ennek az okát is, valamint áttekintem Mariano Rajoy és kormányzatának néhány Afrikai látogatását és azok üzeneteit.

Az ötödik fejezetben Spanyolország harmadik Afrika-tervében meghatározott céljait, a terv elemeit, a terv eredményességét fogom bemutatni hasonló elvek mentén, mint a korábbiakat. A Pedro Sánchez vezette szocialista kormány 2019-ben hirdette meg a 3. Afrika-tervet. Az új kormány változtatni akart a korábbi Rajoy-kormány Afrika-politikáján és vissza kívánt térni a korábbi szocialista Zapatero-kormány Afrikával kapcsolatos stratégiájához. Célja, hogy ismételten növelje Spanyolország afrikai államoknak nyújtott gazdasági támogatását és ösztönözze a spanyol vállalatokat az Afrikába történő beruházásokra, továbbá a békefenntartó missziókban való spanyol részvétellel stabilitást teremtsen Afrikában, ezzel is elősegítve a migráció csökkenését. A fejezet elején megvizsgálom a Josep Borell által a terv előszavában leírt gondolatait Spanyolország Afrikai tevékenységéről. Ez az előszó jól összefoglalja a spanyol Afrika-politikát, annak lényegi elemeit és prioritásait. Ezután áttekintem a terv stratégiai céljait, melyek címszavakban az alábbiak:

- Béke és biztonság
- Fenntartható fejlődés és gazdasági növekedés
- Intézményi megerősítés
- Biztonságos, rendezett és szabályozott migráció

A továbbiakban megvizsgálom, hogy ezek pontosan mit takarnak, és melyek ezeknek a fő elemei. Valamint megvizsgálom a terv által meghatározott afrikai partner országokat. Ezeknek a száma az előző két tervhez képest drasztikusan lecsökkent, azonban ennek megvan az oka. A terv meghatároz prioritást élvező és preferenciális országokat. A dolgozatomban ezek jelentését el fogom magyarázni és elemezni fogom, hogy mely országok tartoznak ezekhez a csoportokhoz.

A dolgozatom utolsó, összefoglaló fejezetében pedig összegzem Spanyolország Afrika-politikáját az elmúlt 2 évtizedben. Összehasonlítom a José Luis Zapatero, a Mariano Rajoy és a Pedro Sánchez vezette kormányok Afrika-politikáját tartalmi, kommunikációbeli

szempontból. Továbbá összehasonlítom, hogy az egyes miniszterelnökök hányszor utaztak afrikai országba hivatalos látogatás keretében, mivel ez is egy indikátora a kapcsolatok erősítésének. Ezután megvizsgálom az Afrikából Spanyolországba történő migrációt, valamint azt, hogy az elmúlt 2 évtizedben hogyan változott Spanyolország hozzájárulása a DAC-ODA afrikai támogatásaihoz. Áttekintem, hogy melyek voltak és hogy jelenleg melyek Spanyolország legfontosabb afrikai partnerországai. A dolgozatom végén pedig megvizsgálom Spanyolország jövőbeli lehetőségeit a kontinensen.

1. Spanyolország kapcsolata az észak-afrikai államokkal (Marokkó és Algéria)

Ebben a fejezetben Spanyolország Marokkóval és Algériával való kapcsolatát fogom elemezni. Spanyolorzágnak több szempontból is fontos e két országgal a jó kapcsolat fenntartása. Ezen szempontok közül talán a legfontosabb a biztonságpolitika és az energiabiztonság.

A fejezet első részében arra próbálok rávilágítani, hogy miért is olyan nehéz a jó kapcsolat fenntartása ezzel a két országgal. Ennek oka a Marokkó és Algéria között fennálló rideg viszony és rivalizálás. Tehát csak úgy lehet megérteni Spanyolország egyensúlyozását e két országgal kapcsolatban, ha megismerjük a Marokkó és Algéria közti feszült viszony alapjait.

Egyik fő oka ennek a rossz kapcsolatnak a nyugat-szaharai kérdésben elfoglalt álláspontjuk. Nyugat-Szahara egy vitatott hovatartozású terület Észak-Afrikában, az Atlanti-óceán partján helyezkedik el. Északról Marokkó, keletről Algéria (42 kilométernyi közös határral), míg keletről és délről Mauritánia határolja. Területe 266 000 négyzetkilométer. Mint a legtöbb afrikai ország esetében, a határok helyét itt is a területet gyarmatosító hatalmak jelölték ki, különféle szerződések ratifikálásával. A terület korábban spanyol gyarmat volt melyet teljes egészében 1936-ra foglalt el Spanyolország. A terület az 1960-as években felértékelődött, köszönhetően a foszfátbányáinak. A szomszédos Marokkó, Algéria és Mauritánia függetlenségét követően ezen a területen is egyre inkább megjelentek a függetlenségi törekvések. 1973. május 10-én El-Válid Musztafa Szayid hozta létre a Polisariot (Frente Popular para la Liberación de Saguia El-Hamra y Río de Oro, vagy magyarul: Népi Front Saguia el Hamra és Río de Oro felszabadításáért) Nyugat-Szahara fegyveres harccal történő teljes felszabadításért. A Polisario több spanyol célpont elleni támadást is intézett (pl. Adzsejdzimat, Bir Lehmar, Tifariti és Guelta elleni támadások, vagy a Bou Craa-i foszfátbánya

elleni rongálás). Az események hatására az ENSZ 1975 májusában vizsgáló bizottságot küldött ki és megállapította, hogy a Polisario mint felszabadítási, és nem mint terrorszervezet működik. 1973. szeptember 21-én Franco tábornok bejelentette, hogy területi autonómiát ad a szaharaiak részére, majd fokozatosan önrendelkezési jogot is. Ennek hatására Marokkó erőteljes diplomáciai offenzívába kezdett annak érdekében, hogy igazolja történelmi jogait Nyugat-Szahara területére. Álláspontjuk szerint a helyieknek csak két választása lehet, vagy spanyol uralom alatt maradnak, vagy csatlakoznak a marokkói hazához. Nem csak Marokkó, de Mauritánia is jogot formált Nyugat-Szaharára azzal az indokkal, hogy a mesterségesen létrehozott határok két oldalán ugyanaz a nép él. Mauritánia és Marokkó viszonya ellenséges volt, mivel mindkét állam magának követelte a területet. Egészen 1974 októberéig tartott ez az ellenségeskedés, ekkor azonban titkos tárgyalások után megegyeztek Nyugat-Szahara felosztásáról.²

A nyugat-szaharai konfliktusban Algéria 1975 nyarán tűnt fel szereplőként. Ennek oka az volt, hogy Algéria elnöke Huari Bumediennem nézte jó szemmel Mauritánia és Marokkó terveit Nyugat-Szaharával kapcsolatban. Az algériaiakat természetesen nem az igazságérzetük vezette, hanem komoly gazdasági érdekek, mivel az Atlanti-óceánhoz vezető kijáratot szerettek volna szerezni. Így lehetőségük lett volna egy óceáni halászflootta létrehozására, és a Tinduf környékén lévő vasércbányáik kiaknázására. A város környékén gazdag vasérc lelőhelyek találhatók, azonban az érc kitermelése a szállító kapacitás hiányában ráfizetéses lenne. Abban az esetben, ha az országnak tengeri kikötője lenne Nyugat-Szahara partvidékén, akkor már megérné a bányákat megnyitni. Az algériaiak kezén lévő Földközi-tengeri kikötőkhöz legalább 1100 kilométernyi vasútvonalat kellene építeni, míg Tarfayáig csak 510 kilométernyi szakaszt. Ha a hosszabb vasútvonalat építenék ki, a vasérc kitermelése még évtizedeken belül sem lenne kifizetődő (nem is beszélve a befektetések megtérüléséről), azonban a szaharai kikötők lehetséges használatával a bányászat már komoly jövedelmet hozna az ország számára. Algéria tehát kiállt a Polisario Front mellett a konfliktusban.³

1975-ben az ENSZ és a Hágai Bíróság is azt a határozatot hozta, hogy sem Mauritániának, sem pedig Marokkónak nem jogosak a követelései a nyugat-szaharai kérdésben. Ezután II. Hasszán király bejelentette, hogy 350.000 fő részvételével békés menetet indít Nyugat-Szahara felé (Zöld menet). A marokkói fenyegetés végleg közös táborba hozta az addig ellenségeskedő feleket, mind a Szaharában élő spanyolok, mind a Polisario

²Besenyő János (2009). „Nyugat-Szaharai konfliktus – az önállósodási küzdelem kezdete, a Nemzetközi Bíróság döntése és a „Zöld Menet””. Kül-Világ 2009/2. szám p.37-57.

³U.O.

képviselői is harcolni akartak a behatolók ellen. Azonban marokkóiak diplomáciai csatornákon keresztül jelezték a spanyoloknak, amennyiben azok a szaharáviak független államát támogatnák, ők azonnal visszakövetelnék Ceuta és Melilla városokat és akár fegyveres erővel is kikényszerítenék azok visszajuttatását. A marokkói fenyegetés bevált, ugyanis 1975. november 11-én hivatalosan is bejelentették a spanyol, a marokkói és a mauritániai kormányok közötti tárgyalásokat, majd három nappal később megkötötték a madridi hármass egyezményt, amelyben felosztották Marokkó és Mauritánia között Nyugat-Szahara területét, a spanyolok pedig bejelentették végleges kivonulásukat a területről. A Polisario Front természetesen semmisnek tekintette az egyezményt. Ezután 1975 és 1991 között zajlott le a nyugat-szaharai háború, melynek eredményeképpen Mauritánia vereséget szenvedett és elismerte Nyugat-Szahara szuverenitását a terület felett. Azonban Marokkóval katonai patthelyzet alakult ki, és 1991-ben megkötötték a tűzszünetet. A területen azonban népszavazást nem tartottak a hovatartozást illetően, mivel Marokkó minden ilyen kezdeményezést elutasított. Jelenleg Nyugat-Szahara területének körülbelül kétharmadát Marokkó uralja, a fennmaradó részen pedig a Polisario Front, melyet tehát Algéria támogat. Besenyő János szerint, a nyugat-szaharai kérdés megnyugtató rendezése nélkül a terület folyamatosan potenciális veszélyforrást fog jelenteni mind a régió, mind pedig a Mediterránium illetve Európa országai számára (fegyvercsempészet, illegális migráció, fegyveres konfliktus kirobbanásának veszélye, esetleges terrorcselekmények, stb.).⁴ Ez Spanyolország szempontjából még inkább aggasztó, Spanyolország tehát ebben a kérdésben nagyon nehéz helyzetben van. Ha elismeri Nyugat-Szaharát marokkói területként akkor Algériával romlik a kapcsolata, ha pedig független területnek ismeri el akkor pedig Marokkóval romlik a kapcsolata. Spanyolország tehát hagyományosan inkább a Polisario Front mellett áll ebben a bonyolult játszmában, ezért is feszült a viszonya Marokkóval.

Spanyolország számára Marokkó az illegális migráció megállítása szempontjából is fontos. Spanyolország két olyan területtel is rendelkezik (Ceuta és Melilla), mely az afrikai kontinensen található. Ezzel az egyetlen európai ország is egyben, melynek szárazföldi határa van afrikai országgal. Ezért a migráció megállítása rendkívül nehéz. Ceuta és Marokkó közös határán 10 méter magas, Melilla és Marokkó között pedig 6 méter magas határkerítés van, ez jelentősen megnehezíti az illegális határátlépést. A két város és Marokkó közötti kerítések elődje még, 1971-ben épült egy kolerajárvány miatt, majd a ma ismert kerítést José Maria Aznar miniszterelnöksége alatt kezdték el építeni. Azonban a migráció megállításához

⁴ Besenyő János (2009). „Nyugat-Szaharai konfliktus – az önállósodási küzdelem kezdete, a Nemzetközi Bíróság döntése és a „Zöld Menet””. Kül-Világ 2009/2. szám p.37-57.

szüksége van Spanyolországnak a marokkói hatóságokkal való kooperálásra. 2013 és 2022 között összesen több mint 10.000 illegális határátlépés történt ezen a két városon keresztül. Melillában 2014-ben, Ceutában pedig 2017-ben volt kiugróan magas az illegális határátlépők száma - előbbi esetében 2069, utóbbinál pedig, 1174 volt ez a szám.⁵⁶ A Spanyolországban illegálisan tartózkodó afrikaiak száma 2019-es adatok szerint körülbelül 43.000 fő. Ez az illegálisan ott tartózkodók 9,2%-át teszi ki, és ennek a 9,2%-nak több mint a fele Marokkóból származik. Azonban fontos megemlíteni, hogy a legtöbb illegálisan Spanyolországba tartozó Dél-Amerikából származik (kb. 77%).⁷A migráció szempontjából a közös határ miatt Marokkó tehát, a legfontosabb afrikai országnak tekinthető Spanyolország szempontjából. Marokkó az utóbbi években zsarolási eszközként is képes volt használni az illegális migrációt. Ezzel a későbbiekben részletesen fogok foglalkozni.

A marokkóval való kapcsolatot tovább bonyolítja Ceuta és Melilla hovatartozásának a kérdése. Újra és újra előtérbe kerül ez a vita a két ország között. Spanyolország természetesen spanyol autonóm területként kezeli a két várost, azonban Marokkó (az aktuális geopolitikai helyzettől és lehetőségeitől függően) időközönként elkezdi feszegetni a két város hovatartozásának kérdését. Ennek legszembetűnőbb példája talán az, amikor II. Hasszán marokkói király Ceuta és Melilla felé történő területi követeléseit lengette be 1975-ben annak érdekében, hogy Spanyolország lemondjon Nyugat-Szahara szuverenitásának katonai és jogi védelmezéséről. Akkor az a zsarolás sikeresnek bizonyult, mivel Spanyolország meghátrált, és csapatait kivonta Nyugat-Szaharából. Ceuta a 17. század óta, Melilla pedig a 15. század óta tartozik Spanyolországhoz. Ezen két város megtartása és védelmezése, noha rengeteg pénzt emészt fel, stratégiai jelentősége hatalmas Spanyolország számára. Elsősorban a két város elhelyezkedése stratégiai fontosságú, mivel nemcsak hatékonyan ellenőrizhetővé teszi a szoroson áthaladó forgalmat, de hozzájárul a rotai (Spanyolország) tengerészeti bázis biztonságához is – amely az Amerikai Egyesült Államok Nápolyban állomásozó Hatodik Flottájának (US Sixth Fleet) kikötője egyben.⁸ Jamie Trinidad Cambridge-i Egyetem nemzetközi jogi szakértője szerint: „Spanyolország jogi védelme az, hogy ezek a területek már jóval azelőtt spanyolokká váltak, hogy Marokkó állammá vált. És a törvény szerint ezek a területek nem minősülnek gyarmatoknak, mert autonóm egységként tökéletesen integrálódnak

⁵A spanyol belügyminisztérium adatai: https://www.congreso.es/entradap/114p/e22/e_0220598_n_000.pdf (letöltés dátuma: 2022.12.12)

⁶ Laura García, Lara Montoto: 2022 ya es el segundo año que más saltos a la valla de Melilla ha registrado en la última década. <https://www.newtral.es/saltos-vallas-melilla-ceuta/20220625/> (letöltés ideje: 2022.12.07.)

⁷Gonzalo Fanjul, Ismael Gálvez-Iniesta: Foreign, essential and undocumented: A snapshot of irregular immigration in Spain (2020) <https://porcausa.org/wp-content/uploads/2020/07/snapshot-of-irregular-immigration-in-Spain-by-porCausa.pdf>

⁸<https://novekedes.hu/elemzesek/szelmalomharc-a-ket-utolso-spanyol-varos-vedelme-a-migracio-ellen-afrikaban>

a spanyol alkotmányba"⁹ Továbbá szerinte: "Jogi szempontból teljesen egyértelmű, hogy ezek a területek spanyolok. Marokkó számára nagyon nehéz lesz megváltoztatni ezt a státuszt, bár úgy gondolom, hogy politikai stratégiaként életben tartja követeléseit"¹⁰ Valamint szerinte ezek a területek messze nem bírnak akkora jelentőséggel és prioritással Marokkó számára, mint Nyugat-Szahara.¹¹ Samir Bennis marokkói politikai elemző szerint azonban „A történelem nagy részében ez a két enklávé nem számított két teljesen megalapozott spanyol városnak. Státuszuk katonai erődök és szabadtéri börtönök között változott, ahová az embereket büntetés letöltésére küldték, hogy távol tartsák őket a félszigettől”.¹² Ebből a két álláspontból is kiderül, hogy míg Marokkó megpróbál minden történelmi ténybe kapaszkodni, csak hogy fenntartsa követeléseit, addig a nemzetközi közösség nagy része szerint és a nemzetközi jog szerint is a terület Spanyolországhoz tartozik.

Ezután megvizsgálom Spanyolország Algériával és Marokkóval való gazdasági kapcsolatait. E két ország gazdasági szempontból is fontos Spanyolorzágnak. Marokkó volt 2021-ben Spanyolország 9. legfontosabb kereskedelmi partnere, és a legfontosabb nem európai partnere. Algériából pedig a spanyol gázimport közel fele (48%) érkezik.¹³ 2020-ban Marokkó 6,97 milliárd dollárt exportált Spanyolországba. A Marokkó által Spanyolországba exportált fő termékek: a szigetelt huzal (1,5 milliárd dollár), a nem kötött női öltönyök (464 millió dollár) és az autók (396 millió dollár). Az elmúlt 25 év során Marokkó Spanyolországba irányuló exportja éves szinten 10,6%-kal nőtt, az 1995-ös 566 millió dollárról 2020-ra 6,97 milliárd dollárra. Spanyolország pedig 2020-ban 8,41 milliárd dollárt exportált Marokkóba. A Spanyolország által Marokkóba exportált fő termékek: a finomított kőolaj (799 millió dollár), a gépjárművek: elsősorban alkatrészek és tartozékok (581 millió dollár) és rézhuzal (274 millió dollár) voltak. Az elmúlt 25 év során Spanyolország Marokkóba irányuló exportja éves szinten 9,84%-kal nőtt, az 1995-ös 805 millió dollárról 2020-ra 8,41 milliárd dollárra.¹⁴

2020-ban Algéria 2,59 milliárd dollárt exportált Spanyolországba. Az export fő termékei a kőolajgáz (1,8 milliárd dollár), a kőolaj (415 millió dollár) és a finomított kőolaj (155 millió dollár) voltak. Az elmúlt 25 év során Algéria Spanyolországba irányuló exportja

⁹José Carlos Cueto: Por qué Ceuta y Melilla pertenecen a España si están en África.
<https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-59741568> (letöltés ideje: 2022.12.06.)

¹⁰u.o.

¹¹u.o.

¹²u.o.

¹³Ignacio Fabrizo: Spain to import more gas by sea – a difficult operation in the midst of a shipping crisis.
<https://english.elpais.com/economy-and-business/2021-11-02/spain-to-import-more-gas-by-sea-a-difficult-operation-in-the-midst-of-a-shipping-crisis.html> (letöltés ideje: 2022. 10.15.)

¹⁴<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/mar/partner/esp>

éves szinten 5,44%-kal nőtt, az 1995-ös 689 millió dollárról 2,59 milliárd dollárra. Ugyanebben az évben Spanyolország 2,16 milliárd dollárt exportált Algériába. A Spanyolország által Algériába exportált fő termékek a vasblokkok (109 millió dollár), az előkészített pigmentek (95,3 millió dollár) és a szójababolaj (76,4 millió dollár) voltak. Az elmúlt 25 év során Spanyolország Algériába irányuló exportja éves szinten 2,59%-kal nőtt, az 1995-ös 1,14 milliárd dollárról 2,16 milliárd dollárra 2020-ban.¹⁵

Összességében tehát elmondható, hogy a Marokkó és Spanyolország közötti kereskedelem volumene jelentősen nagyobb, mint a spanyol-algériai kereskedelemé. Marokkóval Spanyolországnak jövedelmezőbb a kereskedelme mint Algériával, azonban az Algériából származó kőolaj elengedhetetlen Spanyolország számára. 2021-ben a Marokkóval történő kereskedelmet Spanyolország 2,6 milliárd dolláros többlettel zárta. Miközben az Algériával való kereskedelmét 3,4 milliárd dolláros hiánnyal.¹⁶ Az Algéria által szállított gáz Spanyolországnak 2011-ig kizárólag a Maghreb-Europe gázvezetéken ment Marokkón keresztül. 2011-ben azonban felavatták a Medgaz vezetéket mely, az algériai Hassi R'Mel gázmezőkről közvetlenül szállítja a gázt Spanyolországnak, Marokkó kihagyásával. 2021 októberében, pedig a Maghreb-Europe vezetéket Algéria véglegesen leállította a Marokkóval való kapcsolatok jelentős megromlása miatt, és kizárólag a Medgaz vezetéken keresztül érkezik a gáz Spanyolországba Algériából. Azonban ennek kapacitása kisebb, mint a Maghreb-Europe gázvezetéké.¹⁷ Ahogyan Marokkó a migrációt, úgy Algéria könnyen fegyverként is használhatja Spanyolországgal szemben a gázszállítást, mivel a gázellátása jelentős mértékben Algériától függ.

Az utóbbi évek jelentős változást hoztak a spanyol-marokkói-algériai hármas kapcsolatban. Spanyolország kapcsolata Marokkóval jelentősen romlott akkor, amikor titokban orvosi ellátást biztosított a Nyugat-Szahara függetlenségéért küzdő Polisario Front vezetőjének, Brahim Ghalinak. Ezzel az Algériával való kapcsolata azonban jelentősen javult. Miután kiderült a Ghalinak nyújtott spanyol segítség, Marokkó bosszút állt: leállította az úgynevezett „szorosátkelés-műveletet”, amellyel több millió afrikai állampolgár utazását könnyítették meg Európa és Marokkó között. Ezután Rabat leállította a ceutai határellenőrzést is, és több mint tízezer illegális bevándorló tört be a spanyol autonóm városba, akiknek

¹⁵<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/dza/partner/esp>

¹⁶<https://www.worldstopexports.com/spains-top-import-partners/>

¹⁷ Gianluca Baratti, Stuart Elliott: Spain begins gas re-exports to Morocco via GME pipeline: Enagas. <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/natural-gas/062922-spain-begins-gas-re-exports-to-morocco-via-gme-pipeline-enagas> (letöltés ideje: 2022. 10.15.)

hazatonloncolása azóta is nehézségbe ütközik.¹⁸ 2022 márciusában Pedro Sánchez spanyol miniszterelnök álláspontja változott a nyugat-szaharai kérdésben és „komoly, hiteles és reális”-nak nevezte Marokkó követeléseit. Ez az álláspont-változás nagyrészt Marokkó migrációval való zsarolásának az eredménye volt.¹⁹ Azonban így Algériával romlott meg Spanyolország kapcsolata. Tovább rontotta a spanyol-algériai viszonyt az, amikor Algéria megtudta, hogy a Pedro Sánchez vezette spanyol kormány egyezséget kötött Marokkóval, miszerint cseppfolyósított gáz újragázosításában segítenek neki, majd azt a használaton kívüli, Algériát Marokkón keresztül a spanyolországi Andalúziával összekötő Maghreb-Europe gázvezetéken keresztül küldik vissza Rabatnak. Algéria azzal vádolta Spanyolországot, hogy a tőle vásárolt gázt exportálják Marokkóba, és azzal fenyegette meg, hogy, ha ez bebizonyosodik, akkor felmondja a fennálló gázszerződést és teljesen leállítja a Spanyolországba irányuló gázszállítást.²⁰ Ezzel pedig, Spanyolország elveszítené a gázimportjának közel felét.

Spanyolország tehát rendkívül nehéz geopolitikai helyzetben van a két észak-afrikai ország vonatkozásában. Mind Algéria, mind Marokkó rendelkezik egy-egy zsarolási eszközzel Spanyolországgal szemben. A következő években ez az úgynevezett „spanyol hintapolitika” még inkább kivitelezhetetlenné tűnik. A fő kérdés tehát Spanyolországnak az, hogy képes lesz-e továbbra is egyensúlyozni Marokkó és Algéria között, vagy kénytelen lesz választani közülük. Ha utóbbira kerül, sor az kétségtől nagy veszteség lenne Spanyolország számára, akármelyik oldalra álljon is.

2. Az első Afrika-terv (2006-2008) (elemei, célok, kiemelt országok, eredményessége)

Ebben a fejezetben Spanyolország első Afrika-tervében meghatározott céljait, a terv elemeit, a terv eredményességét fogom bemutatni. Spanyolország külpolitikája a 20. században elsősorban Latin-Amerikára koncentrált. A gyarmati múltnak köszönhetően elsősorban Spanyolország privilégiuma volt a Latin-Amerika és Európa közötti kapcsolat irányítása. A

¹⁸ José Ignacio Torreblanca: This time is different: 'Spain, Morocco, and weaponised migration' https://ecfr-eu.translate.google.com/translate/article/this-time-is-different-spain-morocco-and-weaponised-migration/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hu&_x_tr_hl=hu&_x_tr_pto=sc (letöltés ideje: 2022.12.15.)

¹⁹ Joshua Meserve, Jacob Montoya, Mariah Gaudet: Spain and Morocco Mend Their Relationship While Spain and Algeria's Splinters. <https://www.heritage.org/global-politics/commentary/spain-and-morocco-mend-their-relationship-while-spain-and-algerias> (letöltés ideje: 2022. 10. 12.)

²⁰ Gianluca Baratti, Stuart Elliott: Spain begins gas re-export to Morocco via GME pipeline: Enagas. <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/natural-gas/062922-spain-begins-gas-re-exports-to-morocco-via-gme-pipeline-enagas> (letöltés ideje: 2022. 10.15.)

2000-es évek azonban új kihívásokat és lehetőségeket hoztak el a spanyol külpolitikában. 2005-2006-ban több állam és nemzetközi szervezet hozott létre Afrikával kapcsolatos cselekvési programot (pl: Egyesült- Királyság, G8, Európai Unió).²¹ Ezen csoporthoz csatlakozott Spanyolország is, amikor 2006-ban a spanyol kormány kidolgozott és jóváhagyott egy “Afrikai cselekvési tervet”. Spanyolország külpolitikájának ezen változása egy 2005-ben kezdődött folyamat eredménye. A terv megalkotásának 3 fontos hajtó tényezője volt:

- Először is, az új PSOE kormány egy ambiciózus tervvel lépett a kabinetbe, amelynek célja a spanyol fejlesztési politika reformja, és annak biztosítása volt, hogy Spanyolország hozzájáruljon a hivatalos fejlesztési támogatással (ODA) kapcsolatos főbb nemzetközi kötelezettségvállalásokhoz. Ezzel is mutatva az új spanyol kormány globális megoldásokra való válaszadási képességét.
- Másodszor, a spanyol déli partokhoz érkező, szubszaharai migránsok növekvő száma felkeltette a média figyelmét, és nagy nyomást gyakorolt a kormányra. Különösen jelentősek voltak a Ceutában történt események, ahol 2005 szeptemberében afrikaiak százai lépték át a spanyol határt egyetlen éjszaka folyamán. A média és az ellenzéki konzervatív párt reakciója ezekre az eseményekre Spanyolországban azt az érzést terjesztette az átlagpolgárok körében, hogy a szubszaharai migránsok megszállták őket. Ez arra készítette a kormányt, hogy komoly és átfogó választ adjon a válságnak tekintett helyzetre.
- Harmadszor, de nem utolsó sorban néhány spanyol transznacionális nagyvállalat növekvő érdeklődése az afrikai piac (elsősorban energiapiac) iránt. Ennek egyik oka az, hogy az egyes dél-amerikai országokban történt politikai és gazdasági válságok (pl. argentin gazdasági válság 1998-2003, ecuadori és bolíviai politikai válságok), elijesztették a spanyol befektetőket.²²

Az Afrika-terv hét fő cél köré épül, amelyek megvalósítása érdekében hét cselekvési irányvonalat határoz meg:

1. Hozzájárulni a demokrácia megszilárdításához, az emberi jogok tiszteletben tartásához, a békéhez és a biztonsághoz, lehetőleg az Európai Unió keretein belül, de mindenképpen az ENSZ égisze alatt és a nemzetközi törvényességnek megfelelően.

²¹ Ana R. Alcalde (2007). 'The Spanish Action Plan for Africa', Review of African Political Economy, Vol.34.No.111.pp. 194-198.

²² Ana R. Alcalde (2007). 'The Spanish Action Plan for Africa', Review of African Political Economy, Vol.34.No.111.pp. 194-198.

E szakaszon belül öt különböző területen irányoz elő intézkedéseket:²³

- Együttműködés a demokratikus kormányzás és az intézményi megerősítés területén, különösen a decentralizációval kapcsolatos kérdésekben, az elefántcsontparti és kongói választási folyamatok támogatása, valamint a megfigyelő missziókban való részvétel, a civil társadalom szerepének erősítése és a nemek közötti egyenlőség elősegítése.
- Az emberi jogok tiszteletben tartásának és előmozdításának támogatása, mind kétoldalú, mind az Európai Unió és az ENSZ keretében megvalósuló fellépésekkel, olyan területeken, mint a kínzás és a halálbüntetés felszámolása.
- Aktív részvétel a konfliktuskezelési mechanizmusokban. Az afrikai békefenntartó műveletekben való spanyol részvétel növelése. A Kongói Demokratikus Köztársaság biztonságának támogatása érdekében a választási folyamat alatt Spanyolország az EUFOR- művelet keretében egy 150 katonából álló zászlóaljat tervez Kinshasába telepíteni.
- Együttműködés biztonsági kérdésekben.
- A terrorizmus elleni küzdelem.²⁴

2. A szegénység elleni küzdelem és az afrikai fejlesztési programokhoz való hozzájárulás. Az Afrika-terv különös figyelmet fordít az afrikai egészségügyi rendszer támogatására, valamint a nagy járványok elleni küzdelem támogatására

Ez a pont alapvetően magába foglalja azt, hogy Spanyolország vállalja, hogy a szubszaharai térségnek nyújtott hivatalos fejlesztési támogatások exponenciálisan növekedni fognak.

A terv szerint, a következő célok élveznek prioritást:

- Az alapvető szociális szükségletek kielégítése
- Az egészségügyi politikák és a járványok elleni küzdelem támogatása
- A gazdasági fejlődés, az üzlet és termelés előmozdítása (elsősorban a halászat és a mezőgazdaság területén)
- Az elsivatagosodás elleni küzdelem és a környezetvédelem.

²³ A spanyol kormány hivatalos tervezete az első Afrika-tervről - The Master Plan for Spanish cooperation 2005-2008 https://www.aecid.es/galerias/publicaciones/descargas/Plan_Director0508_Ing.pdf

²⁴ A spanyol kormány hivatalos tervezete az első Afrika-tervről - The Master Plan for Spanish cooperation 2005-2008 https://www.aecid.es/galerias/publicaciones/descargas/Plan_Director0508_Ing.pdf

- A nemek közötti egyenlőség és a fejlesztési politikák ösztönzése
- A nemzetközi szervezetek által kezelt alapokhoz való hozzájárulás
- Adósságelengedés²⁵

3. Az együttműködés ösztönzése a szubszaharai térségből érkező migrációs áramlások megfelelő szabályozására és az illegális emberkereskedelem elleni küzdelem megfékezésére;

A kormány három egymást kiegészítő cselekvési területen fokozza erőfeszítéseit:

- A belföldi fronton megerősítik a határellenőrzési intézkedéseket, és egyszerűsítik a spanyol területre illegálisan belépő bevándorlók hazatoloncolására irányuló eljárásokat.
- Kétoldalú szinten fokozottabb erőfeszítéseket tesznek a migrációs együttműködésről és visszafogadásról szóló megállapodások kiegészítésére Nigériával és Bissau-Guineával. Valamint, új hasonló megállapodások megkötésére tesznek erőfeszítéseket elsősorban Szenegállal, Malival, Ghánával, Kamerunnal, Elefántcsontparttal, a Zöld-foki Köztársasággal, Egyenlítői-Guineával és Gambiával.
- A többoldalú fronton olyan kezdeményezésekkel, mint a 2006 júliusában Rabatban megrendezésre kerülő, a migrációról és a fejlődésről szóló euro-afrikai miniszteri konferencia, amelyet Spanyolország Marokkóval együtt támogat, és amely első alkalommal fogja össze Európa és Észak-, Közép- és Nyugat-Afrika származási, tranzit- és célországait, hogy megpróbáljanak konszenzusra jutni a közös kihívások megoldásaival kapcsolatban.²⁶

4. Aktív részvétel az Európai Unió Afrika-stratégiájának kidolgozásában; Itt elsősorban Spanyolország az EU békefenntartó misszióiban, és a közös gazdasági segítségnyújtási támogatásaiban kívánja fokozni a jelenlétét.²⁷

²⁵ A spanyol kormány hivatalos tervezete az első Afrika-tervről - The Master Plan for Spanish cooperation 2005-2008 https://www.aecid.es/galerias/publicaciones/descargas/Plan_Director0508_Ing.pdf

²⁶ A spanyol kormány hivatalos tervezete az első Afrika-tervről - The Master Plan for Spanish cooperation 2005-2008 https://www.aecid.es/galerias/publicaciones/descargas/Plan_Director0508_Ing.pdf

²⁷ U.O.

5. A gazdasági kapcsolatok erősítése és diverzifikálása, valamint a beruházások ösztönzése. Különösen a Guineai-öbölben, a spanyol energiabiztonság megteremtése érdekében, a spanyol cégek olaj- és gázágazatban rejlő üzleti lehetőségek kiaknázása miatt.²⁸

A spanyol kormány az Afrikával való gazdasági és kereskedelmi kapcsolatai megerősítése érdekében, amelyek történelmileg gyengék voltak, a következő területekre összpontosítja erőfeszítéseit:

- A kereskedelem előmozdítása
- A spanyol befektetések előmozdítása
- A szubszaharai vizeken folytatott halászat támogatása, adott esetben közös vállalkozások létrehozásával.
- A spanyol vállalatok részvételének támogatása az afrikai olaj- és gázforrások kiaknázásában.²⁹

6. A kulturális együttműködés, a spanyol nyelv népszerűsítése³⁰

7. Spanyolország politikai szerepvállalásának és intézményi jelenlétének növelése a régióban:

Új nagykövetségeket nyitása Maliban, Szudánban és a Zöld-foki szigeteken, a jelenlegi Angolában, Kamerunban, Elefántcsontparton, Etiópiában, Gabonban, Ghánában, Egyenlítői-Guineában, Kenyában, Mauritániában, Mozambikban, Namíbiában, Nigériában, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Szenegálban, Dél-Afrikában, Tanzániában és Zimbabweban már meglévő nagykövetségek mellé.³¹

Földrajzi szempontból a terv az afrikai országok három kategóriáját különbözteti meg jelentőségük szerint:

- **Kiemelt jelentőségű országok**, amelyek a megjelölt célkitűzések közül többet is magukban foglalnak: Egyenlítői Guinea, Szenegál, Mali és Nigéria, Angola, Namíbia, Dél-Afrika, Mozambik, Kenya, Etiópia valamint Mauritánia (tekintettel stratégiai

²⁸ U.O.

²⁹ A spanyol kormány hivatalos tervezete az első Afrika-tervről - The Master Plan for Spanish cooperation 2005-2008 https://www.aecid.es/galerias/publicaciones/descargas/Plan_Director0508_Ing.pdf

³⁰ U.O.

³¹ U.O.

fontosságára, valamint arra, hogy a Mahgreb és Nyugat-Afrika, illetve a Száhel-övezet közötti országgént helyezkedik el.)

- Az illegális bevándorlás származási vagy tranzitországi, gazdasági, halászati vagy idegenforgalmi potenciáljuk, illetve intenzív történelmi, kulturális vagy együttműködési kapcsolatok megléte miatt **különös érdeklődésre számot tartó országok**, nevezetesen: Ghána, Kamerun, Niger, a Guineai Köztársaság, Bissau-Guinea, Gambia, Gabon, Tanzánia, a Seychelle-szigetek, a Zöld-foki Köztársaság, valamint São Tomé és Príncipe.
- A középtávú potenciáljuk miatt és a regionális békét és biztonságot veszélyeztető instabil helyzetük miatt szorosan **figyelemmel kísérendő országok**, nevezetesen: Elefántcsontpart, Zimbabwe, Szudán, Csád és a Kongói Demokratikus Köztársaság.³²

Összesen tehát 27 országra koncentrál a terv, ez is jelezve, hogy ez egy globális, egész Afrikára kiterjedő program.

Az Afrika-terv különös figyelmet fordít a nagy, pánafrikai integrációs szervezetekkel való kapcsolatokra, mint például az Afrikai Unió vagy az ECOWAS. Mivel az ezekkel való együttműködés kulcsfontosságú a globális eredmények eléréséhez.³³

Az első Afrika-terv keretén belül Spanyolország választási megfigyelőket küldött az EU választási megfigyelő misszióiban Mauritániába, a Kongói Demokratikus Köztársaságba, Angolába, Ghánába, Ugandába, Zambiába, Kenyába, Nigériába, Szenegálba, Sierra Leone-ba, Bissau-Guineába és Togoba. Spanyolországnak pénzügyi hozzájárulása volt a Sierra Leone-i különleges bíróságokhoz és Ruanda bíróságaihoz a 2006-2007-es időszakban. Továbbá folyamatos támogatást biztosított a megbékéléshez a Kongói Demokratikus Köztársaságban (2005-2008) 1,5 millió euróval, a MONUC emberi jogi részlegével együttműködve. Spanyol katonák ebben az időszakban részt vettek békemissziókban Burundiban, Szudánban, Sierra Leone-ban, Etiópiában és Eritreában, a Kongói Demokratikus Köztársaságban valamint Csádban és a Közép-Afrikai Köztársaságban. Védelmi együttműködési megállapodásokat kötött Spanyolország a Zöld-foki Köztársasággal, Dél-Afrikával és Mozambikkal. A Spanyol Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Ügynökség (AECID) (amely a kormány nemzetközi fejlesztési együttműködési politikájának irányításáért felelős) által irányított támogatás átlagosan 35 millió eurót tett ki 2000-2003 között, de 2007-ben összesen 149,6 millió eurót

³² A spanyol kormány hivatalos tervezete az első Afrika-tervről - The Master Plan for Spanish cooperation 2005-2008 https://www.aecid.es/galerias/publicaciones/descargas/Plan_Director0508_Ing.pdf

³³ AfricaPlan 2006-2008. ExecutiveSummary. <http://web.psoe.es/source-media/000000073000/000000073107.pdf> (letöltés ideje: 2022.10.17.)

tett ki. Az Afrika-terv egyik eleme volt az adósság-elengedés az afrikai országok irányába. Ennek keretében 2004 és 2008 között összesen, csaknem 700 millió eurós adósságot engedett el a spanyol kormány többek között a Kongói Demokratikus Köztársaságtól, Madagaszkártól, Nigériától, Szenegáltól és Ghánától.³⁴ Az első Afrika-terv időszakában (2006-2008) az OECD Fejlesztési Segítségnyújtási Bizottsága (DAC) keretén belül a 2006-os 283 millió amerikai dolláros támogatásról, 2008-ra 860 millióra nőtt a szubszaharai afrikai országoknak nyújtott spanyol támogatások összege.³⁵

3. Második Afrika-terv (2009-2012) (elemei, célok, kiemelt országok, eredményessége)

A harmadik fejezetben Spanyolország második Afrika-tervében meghatározott céljait, a terv elemeit, a terv eredményességét fogom bemutatni. Az új terv célja, hogy megszilárdítsa az előző tervben elért eredményeket, és az első terv hiányosságait pótolja. A tervben kiemelik, hogy Spanyolország célja fokozni a koordinációt más Afrikában jelen lévő Európai Unió országokkal, valamint más kulcsfontosságú szereplőkkel, mint például az Egyesült Államok vagy Kína. Továbbá célja a tervnek, hogy Európa, Latin-Amerika és Afrika között a kapcsolatok megerősödjenek és ebben Spanyolország fontos szereplővé váljon. Éppen ezért nem az a célja a tervnek, hogy áthelyezze Spanyolország súlypontját Latin-Amerikáról Afrikára, hanem az, hogy a két kontinenssel való kapcsolatok egyszerre fejlődjenek. Spanyolország az Első Afrika-terv keretében növelte a nagykövetségei és attaséi irodái számát Afrikában, valamint a spanyol vállalatok és nem kormányzati szervezetek is megerősödtek.

A terv új elemeket vezet be, valamint három új átfogó célkitűzést fogalmaz meg: emberi jogok, a nemek közötti egyenlőség, a környezeti fenntarthatóság és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás. A tervnek hat általános célkitűzése van, amelyek az első tervben szereplő héttől eltérően vannak megfogalmazva, de egyenértékűnek tekinthetők.³⁶

1. A demokrácia megszilárdításának és a demokrácia építésének támogatása. A béke és a biztonság megteremtése Afrikában.

³⁴ A spanyol kormány hivatalos tervezete a második Afrika-tervről - 2009-2012 AfricaPlan <https://www.ccoo.es/9586d17e09f5874e6365580c8bacbad9000001.pdf>

³⁵ Spanyolország DAC-ODA támogatásai: <https://donortracker.org/country/spain> (letöltés ideje: 2022.11.09)

³⁶ A spanyol kormány hivatalos tervezete a második Afrika-tervről - 2009-2012 AfricaPlan <https://www.ccoo.es/9586d17e09f5874e6365580c8bacbad9000001.pdf>

- Pénzügyi hozzájárulások a többoldalú szervezetekhez és a nemzetközi ügynökségek programjaihoz
- Hozzájárulás a kontinentális és regionális szervek programjaihoz³⁷
- Részvétel a békefenntartó műveletekben civil és/vagy civil szervezetekkel együtt katonai személyzettel
- Választási megfigyelő missziókban való részvétel választási megfigyelőkkel
- Kétoldalú együttműködés (biztonsági és védelmi megállapodások, valamint az igazságügyi ágazatban kötött megállapodások)
- Projektek nem kormányzati szervezeteken keresztül
- Hivatalos utak és látogatások
- Technikai segítségnyújtás
- Képzési szemináriumok³⁸

2. Az afrikai szegénység elleni küzdelem támogatása

- Költségvetési támogatás (általános és ágazati) és közös alapok
- Hozzájárulás a multilaterális szervezetek globális alapjaihoz, egyedi alapokhoz és többoldalú programokhoz
- Delegált együttműködés
- Háromoldalú és dél-dél együttműködés
- Projektek és Programok
- Technikai együttműködés
- Nem kormányzati szervezetek támogatása Afrikában
- Köz- és magánszféra közötti szövetségek
- Fejlesztéstámogatási alap (FONPRODE)
- Mikrohitel-engedményezési alap (FCM)
- Humanitárius és sürgősségi segélyek
- Külső adósságkezelés

³⁷ U.O.

³⁸ A spanyol kormány hivatalos tervezete a második Afrika-tervről - 2009-2012 AfricaPlan
<https://www.ccoo.es/9586d17e09f5874e6365580c8bacbad9000001.pdf>

- Egyetemi együttműködési programok (PCI), tudományos-technikai együttműködés és támogatások³⁹
3. A Spanyolország és Afrika közötti kereskedelmi kapcsolatok és beruházások, valamint az afrikai gazdasági fejlődés előmozdítása. ⁴⁰
- Fejlesztéstámogatási Alap (FONPRODE)
 - Üzleti nemzetközivé válási alap (FEIM)
 - FSF-vonal
 - COFIDES
 - APPRI és adóegyezmények
 - EFP (Európai pénzügyi partnerek) vonal
 - EBB beruházási keret
 - Üzleti találkozók Afrikában és Spanyolországban
 - Egyetértési megállapodások (MOU)
 - Kirándulások és látogatások
 - Kereskedelmi missziók⁴¹
4. Az Afrikával való partnerség megerősítése a migráció terén.
- Migrációs együttműködési vagy "új generációs" keret-megállapodások
 - Memorandumok
 - Részvétel európai projektekben
 - Finanszírozás és együttműködés a regionális szervek programjaiban
 - Látogatások és találkozók⁴²
5. A Spanyolország és Afrika közötti kapcsolatok megerősítése, többoldalúan, az Európai Unión keresztül.
- EU-Afrika stratégia
 - EFA- finanszírozás

³⁹ U.O.

⁴⁰ U.O.

⁴¹ A spanyol kormány hivatalos tervezete a második Afrika-tervről - 2009-2012 AfricaPlan
<https://www.ccoo.es/9586d17e09f5874e6365580c8bacbad9000001.pdf>

⁴² U.O.

- Többoldalú szervezetek kezdeményezéseinek finanszírozása⁴³
- 6 Spanyolország politikai és intézményi profiljának megerősítése Afrikában. A Casa Africa és a diplomácia más formái segítségével.
- A diplomáciai képviseletek és együttműködési irodák létrehozása
 - Kirándulások és látogatások⁴⁴
 - Casa Africa programok és tevékenységek
 - Szemináriumok és találkozók⁴⁵

Az országok kiválasztása tekintetében a terv a következő földrajzi prioritásokat mutatja be:

- Kontinentális dimenzió: az Afrikai Unió.
- Regionális dimenzió: Spanyolország különös figyelmet fordít a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségére (ECOWAS)⁴⁶

A prioritást élvező országok:

- ECOWAS-országok közül: Mauritánia, Szenegál, Mali, Gambia, Elefántcsontpart, Niger, Nigéria, Bissau-Guinea, Guinea, Ghána és a Zöld-foki szigetek
- IGAD országok közül: Etiópia, Kenya és Szudán
- ECCAS-országok közül: Egyenlítői Guinea, Kamerun, Gabon és Sao Tomé és Príncipe
- SADC-országok közül: Dél-Afrika, Namíbia, Angola, Zimbabwe, Mozambik és Tanzánia és a Kongói Demokratikus Köztársaság.⁴⁷

Összesen 25 országra vonatkozik, tehát az afrikai partnerek száma nem igazán változott az előző Afrika-tervhez képest.

A második Afrika-terv időszakában az Afrikának nyújtott támogatások mértékét a gazdasági válság jelentősen befolyásolta. Az OECD Fejlesztési Segítségnyújtási Bizottsága (DAC) keretén belül a szubszaharai térség országainak a támogatás 2008-ban 860 millió euró

⁴³ U.O.

⁴⁴ U.O.

⁴⁵ A spanyol kormány hivatalos tervezete a második Afrika-tervről - 2009-2012 AfricaPlan
<https://www.ccoo.es/9586d17e09f5874e6365580c8bacbad9000001.pdf>

⁴⁶ U.O.

⁴⁷ U.O.

volt. Ez a támogatási összeg 2009-re 1,15 milliárd euróra nőtt. Azonban az ezt követő években a támogatások folyamatosan csökkentek és 2012-re 264 millió euró volt a támogatási összeg, tehát kevesebb, mint az első Afrika-terv meghirdetésekor.⁴⁸ Ennek a drasztikus csökkenésnek az egyik fő oka az lehet, hogy a 2008-ban kezdődött gazdasági és pénzügyi világválság 2009 után éreztette a legjobban a hatását Spanyolországban.

4. A tömeges, illegális migráció időszaka

Ebben a fejezetben először azt vizsgálom meg, hogy a gazdasági válság milyen hatással volt Spanyolország Afrikának nyújtott pénzügyi támogatásaira. Rajoy miniszterelnöksége alatt az OECD-DAC keretén belül a szubszaharai térségnek juttatott támogatások 2018-ra 82 millió euróra csökkentek⁴⁹ a 2008-as csúcsösszegetől amikor Spanyolország 1,15 milliárd dollárral támogatta a térség államait. Ennek a támogatásbeli csökkenésnek több oka is volt. A 2011-es spanyol választások eredményeként az új miniszterelnök Mariano Rajoy (Spanyol Néppárt) lett. 2004 után tehát újra a Spanyol Néppárt került kormányra. A 2004 és 2011 közötti José Luis Rodríguez Zapatero vezette kormány új alapokra helyezte Spanyolország és az afrikai kontinens államai közötti kapcsolatokat az I. és II. Afrika-terv nevű programjával. Ezek a programok jelentősen növelték az afrikai államoknak nyújtott támogatásokat. Azonban a gazdasági válság közbeszólt, és a támogatások drasztikusan csökkentek a szocialista kormányzás utolsó évére. Az új néppárti kormány Afrika-politikája azonban nagyban eltért az előző kormányétól. Ennek az eltérésnek az egyik oka szemléletbeli különbség, azonban a gazdasági válság utóhatásai, valamint az illegális migráció újbóli növekedése⁵⁰ is megnehezítette a támogatások növelését.

Mariano Rajoy első külföldi útja miniszterelnökként a szokásoknak megfelelően Marokkóba vezetett.⁵¹ Ezután 2014 májusában látogatott először a szubszaharai térségbe, amikor részt vett az Afrikai Unió egyik ülésén. Ekkor beszédében kiemelte, hogy egyenlő félként kezeli az afrikai államokat, és kiemelte a befektetésekkel kapcsolatban azt, hogy: "Afrikában akarunk befektetni, ahogy annak idején Latin-Amerikában tettük".⁵² Ez a mondata azt erősíti, hogy a néppárti kormány is kiemelt jelentőséggel kezeli az afrikai

⁴⁸ Spanyolország DAC-ODA támogatásai: <https://donortracker.org/country/spain> (letöltés ideje: 2022.11.09)

⁴⁹ Spanyolország DAC-ODA támogatásai: <https://donortracker.org/country/spain> (letöltés ideje: 2022.11.09)

⁵⁰ A spanyol kormány hivatalos adatai: https://www.congreso.es/entradap/114p/e22/e_0220598_n_000.pdf

⁵¹ <https://www.rtve.es/noticias/20120118/mariano-rajoy-viaja-este-miercoles-marruecos-su-primera-salida-extranjero-como-presidente-del-gobierno/490417.shtml>

⁵² https://elpais.com/politica/2015/05/03/actualidad/1430648592_415362.html

államokkal való kapcsolatot. Azonban kétoldalú találkozóra a fekete-afrikai térségbe először 2015 májusában került sor (a tömeges migráció idején) Maliban, megválasztása után három és fél évvel. Ennek az útjának az üzenete az volt, hogy az illegális bevándorlás elleni küzdelem nem korlátozódhat a Földközi-tengerre, hanem érintenie kell a kiindulási és tranzitországokat is.⁵³ Abból a szempontból tehát van hasonlóság a Zapatero-féle és a Rajoy-féle Afrika-politika között, hogy mindkettő felismerte, hogy a migráció elleni védekezést a probléma gyökerétől kell kezdeni, azaz az afrikai államoktól. Éppen ez volt az egyik oka a Zapatero-kormány Afrika-tevének kidolgozásának.

A tömeges illegális migrációs nyomás erősödése tehát megkövetelte a spanyol kormánytól a határozott és konkrét Afrika-politika kidolgozását. A Rajoy vezette kormányzat az afrikai államoknak nyújtott támogatásokat - mint már korábban említettem - csökkentette, azonban több katonai és békefenntartó missziónál is megnövelte a résztvevő katonák létszámát, valamint Spanyolország ezen időszak alatt több misszióhoz is csatlakozott. A spanyol hadsereg Rajoy miniszterelnöksége alatt csatlakozott a Mali-i misszióhoz. A misszió létszámát 2013-ban 50 főben maximalizálták, azonban ez folyamatosan növekedett, és 2018-ra az EUTM-Mali misszióban 280 főre emelkedett a spanyolok létszáma.⁵⁴ 2015-ben a franciaországi terrortámadások után Mariano Rajoy arról beszélt, hogy Spanyolország kész átvenni az EUTM-Mali misszió vezetését Franciaországtól.⁵⁵ Ez is jól mutatja a spanyol Afrika-politika (és ezen belül is a Száhel-övezetre vonatkozóan) prioritását ebben az időszakban. A kormány nem gazdasági, hanem inkább békefenntartó eszközökkel próbálta meg az afrikai államokat stabilizálni. Ennek a „módszer-váltásnak” az egyik oka a tömeges migráció volt, mivel a békefenntartó misszió gyorsabb megoldási lehetőség volt a gazdasági segítségnyújtásnál.

Összességében tehát elmondható, hogy a Mariano Rajoy vezette kormányzat idején drasztikusan lecsökkent az Afrikának nyújtott támogatások összege. Azonban ezzel párhuzamosan megnövekedett a spanyol katonai jelenlét a békefenntartó és katonai missziókban Afrikában. A beruházások tekintetében azonban folytatódott a pozitív irányú változás. A spanyol üzleti jelenlét növekedése a kontinens egészen biztató, 2010 és 2014 között a telepített vállalatok száma hétszeresére nőtt, jelentős mértékben a stratégiai

⁵³https://elpais.com/politica/2015/05/03/actualidad/1430648592_415362.html

⁵⁴<https://emad.defensa.gob.es/en/operaciones/operaciones-en-el-exterior/43-UE-EUTM-Mali/>

⁵⁵ Javier Casqueiro, Miguel González: Rajoy está dispuesto a que España releve al Ejército francés en África https://elpais.com/politica/2015/11/19/actualidad/1447960992_513027.html (letöltés dátuma: 2022.12.03.)

ágazatokban. Így például a megújuló energiaforrások ágazatában a spanyol társaságok nyerték el a szerződések 40%-át a Dél-afrikai Nemzeti Megújuló Energia Programban.⁵⁶

Rajoy miniszterelnöksége alatt - mint már fentebb elemeztem - az OECD-DAC keretén belül a szubszaharai térségnek juttatott támogatások 2018-ra 82 millió euróra csökkentek. Az egész afrikai kontinensnek juttatott DAC-ODA támogatás pedig 2012-2015 között folyamatosan csökkentek. Összességében a spanyol DAC-ODA támogatások pedig stagnáltak.⁵⁷

5. A Harmadik Afrika-terv (2019-) (elemei, célok, kiemelt országok, eredményessége)

Ebben a fejezetben Spanyolország harmadik Afrika-tervében meghatározott céljait, a terv elemeit, a terv eredményességét fogom bemutatni. A Pedro Sánchez vezette szocialista kormány 2019-ben hirdette meg a 3. Afrika-tervet. Az új kormány változtatni akart a korábbi Rajoy-kormány Afrika-politikáján és vissza kívánt térni a korábbi szocialista Zapatero-kormány Afrikával kapcsolatos stratégiájához. Célja, hogy ismételten növelje Spanyolország afrikai államoknak nyújtott gazdasági támogatását és ösztönözze a spanyol vállalatokat az Afrikába történő beruházásokra, továbbá a békefenntartó missziókban való spanyol részvétellel stabilitást teremtsen Afrikában ezzel is elősegítve a migráció csökkenését.

A 3. Afrika-terv előszavának megírására Josep Borell-t az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjét kérték fel. Ebben Borell azt írja:

„A (spanyol) kormánynak nincsenek meg a szükséges állami forrásai ahhoz, hogy jelentős hatást gyakoroljon Afrika növekedésére és fejlődésére”⁵⁸ ...

„Azonban a spanyol civil társadalom és a magánszféra képes arra, hogy meghatározó szereplővé váljon az afrikai kontinensen. Spanyolorzágnak arra kell törekednie, hogy olyan szerepet játsszon Afrikában, mint amilyen szerepe

⁵⁶ A spanyol kormány hivatalos tervezete a harmadik Afrika-tervről – III. Africa Plan https://www.exteriores.gob.es/en/PoliticaExterior/Documents/2019_PLAN%20AFRICA%20ENG.pdf (letöltés ideje: 2022.10.28)

⁵⁷ Spanyolország DAC-ODA támogatásai: https://donortracker.org/sites/default/files/donor_pdfs/DonorTracker_profile_spain.pdf (letöltés ideje: 2022.11.04.)

⁵⁸ A spanyol kormány hivatalos tervezete a harmadik Afrika-tervről – III. Africa Plan https://www.exteriores.gob.es/en/PoliticaExterior/Documents/2019_PLAN%20AFRICA%20ENG.pdf (letöltés ideje: 2022.10.28)

volt az ibér-amerikai térségben az elmúlt években.”⁵⁹ ... „A spanyol kormánynak közelebb kell hoznia a többi spanyol szereplőt Afrikához. Vállalkozások, egyetemek és nem kormányzati szervezetek mind képesek arra, hogy biztosítsák a tudást és a befektetéseket, amelyekre Afrikának szüksége van a fejlődéséhez.”⁶⁰

Ezek az előszóban megírt gondolatok jól jellemzik Spanyolország Afrika-politikáját. A spanyol gazdaság nem elég erős, hogy jelentőst változást érjen el Afrikában, azonban ösztönözheti az egyéb szereplőket az Afrikában való tevékenységre.

A 3. Afrika-terv 4 fő stratégiai célt nevez meg:

Béke és biztonság. Afrikára jellemző, hogy az egyes országokban kirobbant konfliktusok könnyen és gyorsan eszkalálódnak, áttérjednek a szomszédos államokra, destabilizálva ezzel az egész térséget. Éppen ezért hatványozottan fontos stabilizálni ezeket az övezeteket. Éppen ezért a terv e pontja elsődlegesen az egyes afrikai államok rendfenntartási és katonai egységeinek a kiképzésére és egyéb békefenntartó missziókban való részvételre utal. Afrikában elsősorban 3 kritikus övezetet fontos megemlíteni: Száhel-övezet, Guineai-öböl és az ún. „Afrika szarva” régiókat. Ezek a térségek több szempontból is katasztrofális helyzetben vannak és nem csak a belső konfliktusok miatt. A szegénység, az emberi jogok megsértése és az éghajlatváltozás okozta elsivatagosodás, mind tényezői például a migrációnak is. Ezen térségekben, több misszióban részt vesznek spanyol békefenntartó egységek. A Száhel-övezetben Spanyolország 2013 óta a Mali válság kezdete óta van jelen EU és ENSZ missziók keretében. Spanyolország aktívan részt vesz a Guineai-öböl ellenőrzésében. A spanyol fegyveres erők a Guineai-öböl államainak katonai támogatása érdekében együttműködnek Szenegállal és a Zöld-foki szigetekkel, és rendszeresen hajót küldenek a part menti országok tengeri biztonsági kapacitásainak megerősítésére, míg a spanyol nemzeti rendőrség és a polgárőrség a térség országaiban személyzetet, repülőgépeket és járőrhajókat telepít. Spanyolország aktívan részt vesz különböző nemzetközi missziókban „Afrika-szarván”, különösen Szomália partjainál a kalózkodás megállítása érdekében. A 3. Afrika-terv célja,

⁵⁹A spanyol kormány hivatalos tervezete a harmadik Afrika-tervről – III. AfricaPlanhttps://www.exteriores.gob.es/en/PoliticaExterior/Documents/2019_PLAN%20AFRICA%20ENG.pdf (letöltés ideje: 2022.10.28)

⁶⁰u.o.

hogy ezen, missziókban való részvétel továbbra is fennmaradjon, ezzel is elősegítve az afrikai államok stabilitásának megteremtését és a terrorizmus visszaszorítását.⁶¹

- **Fenntartható fejlődés és gazdasági növekedés.** Ez a pont magába foglalja a szegénység elleni küzdelem minden dimenzióját. Továbbá meghatározza, hogy Spanyolországnak nagy hangsúlyt kell fektetnie az afrikai partnerekkel való kereskedelemre, az Afrikában történő beruházásokra, a munkahelyteremtésre, a tudományos és műszaki együttműködésre, valamint a spanyol vállalatok nagyobb láthatóságának előmozdítására Afrikában és a szorosabb együttműködésre. Míg Spanyolország Afrikával folytatott külkereskedelme jelentősmértékben (mind az import, mind a behozatal tekintetében magasabb, mint Spanyolország Latin-Amerikával folytatott kereskedelmében), növekedett, azonban a kereskedelem Észak-Afrikában összpontosul. A szubszaharai Afrikával folytatott külkereskedelem ehhez képest alacsony, és strukturális hiányt mutat (főként a Nigériával és Angolával - Spanyolország két legfontosabb nyersolajszállítójával - folytatott kereskedelmi mérlegek miatt). A spanyol befektetések Afrikában még mindig nagyon kis részét teszik ki (a teljes spanyol befektetések kevesebb, mint 0,4%-a) a külföldön történő spanyol befektetéseknek. Spanyolország fő kereskedelmi partnerei Afrikában Dél-Afrika, Nigéria, Angola és Egyenlítői-Guinea. Az energiaágazatban Spanyolország fő beszállítói mind Afrikában vannak: Spanyolország kőolajának 31%-át az afrikai kontinensről importálja, a legnagyobb szállítója Nigéria, amelyet a szubszaharai Afrikában Angola követ, valamint a földgáz 60%-át, amelynek közel 50%-át Algéria adja. Ugyanakkor csak öt olyan ország van, ahová a spanyol export meghaladja a 200 millió USD-t (Szenegál, Elefántcsontpart, Nigéria, Egyenlítői-Guinea és Dél-Afrika). Afrika fenntartható fejlődéséhez is jelentősen hozzájárultak spanyol vállalatok. Itt meg kell említeni, hogy Dél-Afrikában Sishen-ben spanyol multinacionális vállalat által vezetett konzorcium építette és üzemelteti Afrika legnagyobb napelem parkját. Tehát fontos cél a spanyol beruházások ösztönzése Afrikában.⁶²
- **Intézményi megerősítés.** Célként fogalmazzák meg, tehát az egyes afrikai államokban, az állam/kormányzat, mint demokratikus intézményi keret kialakítását. A tervben szerepel az, hogy mivel az olyan kontinentális szervezet, mint az Afrikai Unió vagy olyan

⁶¹ A spanyol kormány hivatalos tervezete a harmadik Afrika-tervről – III. Africa Plan
https://www.exteriores.gob.es/en/PoliticaExterior/Documents/2019_PLAN%20AFRICA%20ENG.pdf (letöltés ideje: 2022.10.28)

⁶² U.O.

regionális szervezet, mint az ECOWAS jól működik, erre alapozva pedig meg lehet kísérelni az egyes államokban is elősegíteni ezt a demokratikus intézményesülési folyamatot.⁶³

- **Biztonságos, rendezett és szabályozott migráció.** Az Afrikából Európába történő illegális migráció nagy kihívást okozott és okoz máig Spanyolországnak. A terv kiáll amellett az általános nézet mellett, hogy a migráció kiváltó okait kell kezelni a kiindulási térségekben. Továbbá harcolni kell az emberkereskedelem és az embercsempészet ellen. A terv megfogalmazása szerint a szabályozott migrációnak vannak pozitív hatásai is, azonban az illegális migrációt meg kell akadályozni.⁶⁴

A partner országok köre jelentősen lecsökkent a hatékonyság érdekében, a korábbi Afrika-tervekhez képest. A korábbi 27, illetve 25 országról 10 országra csökkent a megnevezettek száma. A terv alapvetően meghatároz egy prioritást élvező országok csoportját és egy preferenciális országok csoportját. A prioritást élvező államok csoportjába tartozik Dél-Afrika, Nigéria, Etiópia, Angola és Szenegál. Ezt a csoportot tovább lehet osztani horgony államok és partner államokra. A horgony államok közé tartozik: Dél-Afrika, Nigéria és Etiópia. Ezek az államok hatalmas területi kiterjedésük, nagy számú népességük és gazdasági erejük miatt képesek felszívni a környező államokból kiinduló migrációs áramlásokat. Ha ezek az úgynevezett, horgony államok képesek lennének pozitív hatást gyakorolni szomszédaikra, és felszívni a kontinensen belüli migrációs áramlások jelentős részét, az jelentősen javítaná a kontinensen belüli helyzetet. Az úgynevezett partner államok (Szenegál és Angola), kisebb népességük ellenére a fejlődés motorjai lehetnek a saját régiójukban. Földrajzi helyzetüknek köszönhetően elősegíthetik az adott térség stabilitását. A preferenciális államok csoportjába tartozik Ghána, Kenya, Mozambik, Elefántcsontpart és Tanzánia. Ez az öt ország politikailag viszonylag stabil és dinamikus gazdasággal rendelkezik, amelyben már most is van spanyol jelenlét, amely potenciálisan erősíthető.⁶⁵ Összességében elmondható tehát, hogy mivel csökkent azon államok köre, melyek elsődleges afrikai partnerei lehetnek Spanyolországnak, ezért az egyes államoknak nyújtott támogatás mértéke növekedhetett. A 3. Afrika-terv elindulása óta az egész Afrikai kontinensnek nyújtott spanyol ODA támogatás összege a 2019-es 3,03 milliárd USD dollárról indulva 2022-re elérte a 3,5 milliárd dollárt.⁶⁶

⁶³ U.O.

⁶⁴ U.O.

⁶⁵ U.O.

⁶⁶ Spanyolország DAC-ODA támogatásai: <https://donortracker.org/country/spain> (letöltés ideje: 2022.11.09)

Összefoglalás

Dolgozatomban átfogó képet adtam Spanyolország Afrika-politikájáról a 21. században, áttekintve a mindenkori spanyol kormányzat Maghreb régióra, majd pedig az egész afrikai kontinensre kiterjedő politikáját.

Dolgozatom első fejezete tulajdonképpen egy kifejezetten a Maghreb régió államaival való kapcsolatot bemutató rész lett. Ezen belül is Spanyolország Marokkóval és Algériával való kapcsolatait vizsgáltam meg. Ebben megvizsgáltam, hogy mely tényezők nehezítik Spanyolország és e két észak-afrikai ország kapcsolatát. Felvázoltam a nyugat-szaharai konfliktus alapját, valamint Marokkó, Algériai és Spanyolország álláspontját a kérdésben. Ezután megvizsgáltam a spanyol-marokkói kapcsolatokat a migráció, valamint Ceuta és Melilla (a két autonóm spanyol város) hovatartozásának fényében. Ennek vizsgálatakor arra a következtetésre jutottam, hogy Marokkó ezt a két kérdéskört zsarolási eszközként tudja felhasználni egyéb célok elérése érdekében. Ennek egyik jól látható példája a migrációs nyomás felhasználása arra, hogy Spanyolország változtasson álláspontján a nyugat-szaharai kérdésben. Továbbá megvizsgáltam azt, hogy miért fontos spanyol szempontból Ceuta és Melilla megtartása. Itt előtérbe kerültek a katonapolitikai tényezők, melyeket dolgozatomban ki is fejtettem. A fejezet következő részében gazdasági szempontból vizsgáltam meg a spanyol-marokkói és spanyol-algériai kapcsolatokat. Ebben fő forrásom a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) volt. A fejezet utolsó részében pedig áttekintettem az utóbbi néhány évet a spanyol-marokkói-algériai hármas kapcsolatokban. Elsődlegesen pedig megvizsgáltam a 2022-es spanyol-algériai gázvitát, valamint ennek okait és hatásait Spanyolország külkapcsolataira.

A második fejezetben Spanyolország első, a harmadik fejezetben pedig a második Afrika-tervét mutattam be. Megvizsgáltam az első Afrika-terv keletkezésének okait és körülményeit, továbbá bemutattam a tervek hét fő célját, melyeket részletesen felvázoltam. Később pedig áttekintettem, hogy földrajzi szempontból a tervek milyen kategóriákba sorolja az egyes afrikai partner államokat, és hogy mely országok tartoznak az egyes csoportokba. A harmadik fejezetben ugyanezen elvek alapján áttekintettem a második Afrika-tervet is. Mindkét fejezetben megvizsgáltam, hogy Spanyolország Hivatalos Fejlesztési Támogatásai (ODA) milyen mértékűek voltak, és hogy ezek hogyan változtak az évek során.

A negyedik fejezetben, a Mariano Rajoy vezette kormányzat Afrika-politikáját vettem górcső alá. Ebben a fejezetben kiemelt figyelemmel elemeztem a tömeges, illegális migráció

hatásait Spanyolország Afrika-politikájára. Áttekintettem, mely tényezők nehezítették az aktív Afrika-politika folytatását. Továbbá megvizsgáltam, hogy milyen különbségek voltak, a Mariano Rajoy és a José Luis Rodríguez Zapatero vezette kormányok Afrika-politikája között. A fejezetben jelentős figyelmet szenteltem Spanyolország egyes Európai Unió és ENSZ békefenntartó és katonai missziókban való részvételére.

Az ötödik fejezetben áttekintettem Spanyolország harmadik Afrika-tervét, megvizsgálva ennek kidolgozásának okait és a terv alapvető céljait. Kiemelt figyelmet szenteltem a terv 4 fő stratégiai céljának, melyeket a dolgozatomban részletesen be is mutattam. Továbbá megvizsgáltam a terv meghirdetése óta milyen változások mentek végbe Spanyolország Afrika-politikájában.

Kronológiailag összegezve tehát azt lehet mondani, hogy 2006-ban a Zapatero kormány egy átfogó Afrikára, ezen belül is a szub-szaharai térségre vonatkozó tervet dolgozott ki és indított el, melyben megkísérelte növelni Spanyolország jelentőségét a kontinensen és megpróbált egy pozitív irányú változást, fejlődést elősegíteni. A terv keretidőszaka 2006-2008 volt. Ezután 2009-ben látva az előző terv eredményeit és hiányosságait 2009-ben meghirdette a Zapatero kormány a második Afrika-tervet, mely tulajdonképpen az előző folytatásának tekinthető. A célokat és a kiemelt partnereket tekintve nem is volt jelentős változás, csupán korrekció. A második terv keretidőszakának második felétől a támogatások több ok miatt is, de elsősorban a 2008-ban kirobbant gazdasági és pénzügyi válság miatt az Afrikába irányuló spanyol támogatások drasztikusan csökkentek. Ezután a Mariano Rajoy vezette kormány másfajta Afrika-politikát folytatott: kevesebb gazdasági támogatás, több beruházás és nagyobb részvétel a békefenntartó missziókban. Noha a Rajoy-kormány nem dolgozott ki a korábbi kormányéhoz hasonló átfogó tervet, ez az időszak nem volt az eltávolodás időszaka: pl. 2010 és 2014 között az Afrikába telepített spanyol vállalatok száma hétszeresére nőtt, jelentős mértékben a stratégiai ágazatokban. 2019-ben a Pedro Sánchez vezette PSOE (Partido Socialista Obrero Español) kormány meghirdette a harmadik Afrika-tervet. Ezzel is jelezve, hogy az ismételten kormányra kerülő szocialista párt folytatni kívánja a Zapatero-féle Afrika-politikát. Ez a terv azonban sokkal specifikusabb és konkrétabb, mint a korábbi kettő. Az utóbbi három spanyol miniszterelnök (Zapatero, Rajoy, Pedro Sánchez) Afrika-politikáját megvizsgálva tehát azt ki lehet jelenteni, hogy a két szocialista kormányfő (Zapatero és Sánchez) nem azonos, de nagyon hasonló politikát folytat, illetve folytatott. Azonban meg kell állapítani, hogy a migráció tekintetében Sánchez néhány elemet átvett a Rajoy kormány intézkedéseiből (itt elsősorban a katonai missziókban való részvétel jelentőségére gondolok). Egyik fontos indikátora a külkapcsolatoknak a hivatalos

látogatások. Ha ebből a szempontból vizsgáljuk meg a 3 kormányfőt, akkor arra juthatunk, hogy Zapatero 218 hivatalos látogatásából 11 történt a Maghreb régióba, 4 a szub-szaharai Afrikába és 17 Latin-Amerikába.⁶⁷ Ezek az adatok Rajoynál 148 út, 5 Maghreb, 4 a szub-szaharai és 15 latin-amerikai,⁶⁸ Pedro Sáncheznél pedig, 145 út, 5 Maghreb, 6 szub-szaharai, 15 latin-amerikai.⁶⁹ Ezekből tehát kiolvasható, hogy Zapatero a Maghreb régióba tett látogatásai kiemelkednek, azonban a 3 kormányfő hasonló arányban utazott az egyes térségekbe. Továbbá fontos megemlíteni, hogy mindhárom vezető több látogatást tett Latin-Amerikába, mint Afrikába. Ebből következtetni lehet, hogy Afrika még nem érte el az a szintet a Spanyolországgal való kapcsolatok terén, mint a latin-amerikai térség.

Az első Afrika-terv meghirdetése óta megvizsgálva Spanyolország legfontosabb afrikai partnereit arra a következtetésre jutottam, hogy a partnerei állandóak. Az importot tekintve a legfontosabb afrikai partnerek: Algéria, Nigéria és Marokkó az exportot tekintve Algéria, Marokkó és Egyiptom. Összességében tehát elmondható, hogy Spanyolország legfontosabb partnerei Afrikában a két legközelebbi Maghreb ország, Algéria és Marokkó a szub-szaharai térségben pedig, Nigéria és a Dél-Afrikai Köztársaság.⁷⁰

Ha Spanyolország Afrika-politikájának jövőjét nézzük, akkor a legfontosabb kérdés az, hogy képes lesz-e fenntartani a jó gazdasági kapcsolatot Marokkóval és Algériával egyszerre, vagy választani kényszerül a két Maghreb ország között. Ha utóbbira kerül sor, akkor Spanyolország jelentősége a térségben valószínűleg csökkenni fog. Összességében azt lehet mondani, hogy a 2006-os első Afrika-terv kidolgozása óta Spanyolország erősítette a kapcsolatait az afrikai kontinens államaival, azonban kulturális szinten, és a beruházásokat tekintve még messze van ez a kapcsolat a Latin-Amerikával fenntartott kapcsolatoktól. Azonban azt mindenképp állítani lehet, hogy Spanyolország célja nem az, hogy a geopolitikai prioritását áthelyezze Latin-Amerikáról Afrikára, hanem sokkal inkább az, hogy Afrikával a kapcsolatokat erősítve bővítse piaci lehetőségeit és nagyobb mozgástere legyen az országnak.

⁶⁷José Luis Rodríguez Zapatero hivatalos látogatásai miniszterelnökként:

https://es.wikipedia.org/wiki/Anexo:Visitas_oficiales_al_exterior_del_presidente_del_Gobierno_Jos%C3%A9_Luis_Rodr%C3%ADguez_Zapatero

⁶⁸Mariano Rajoy hivatalos látogatásai miniszterelnökként:

https://es.wikipedia.org/wiki/Anexo:Visitas_oficiales_al_exterior_del_presidente_del_Gobierno_Mariano_Rajoy

⁶⁹Pedro Sánchez hivatalos látogatásai miniszterelnökként:

https://es.wikipedia.org/wiki/Anexo:Visitas_oficiales_al_exterior_del_presidente_del_Gobierno_Pedro_S%C3%A1nchez

⁷⁰ Az OECD adatai a spanyol kereskedelemről:

<https://oec.world/en/profile/country/esp?yearSelector1=exportGrowthYear26&yearlyTradeFlowSelector=flow1>

Irodalomjegyzék

- A spanyol kormány hivatalos adatai:
https://www.congreso.es/entradap/114p/e22/e_0220598_n_000.pdf
- A spanyol kormány hivatalos közleménye:
<https://www.lamoncloa.gob.es/Paginas/archivo/190506-Africa.aspx> (letöltés ideje: 2022.10.17)
- A spanyol kormány hivatalos tervezete a harmadik Afrika-tervről – III. AfricaPlan
https://www.exteriores.gob.es/en/PoliticaExterior/Documents/2019_PLAN_%20AFRICA%20ENG.pdf (letöltés ideje: 2022.10.28)
- A spanyol kormány hivatalos tervezete a második Afrika-tervről - 2009-2012 AfricaPlan
<https://www.ccoo.es/9586d17e09f5874e6365580c8bacbad9000001.pdf>
- A spanyol kormány hivatalos tervezete az első Afrika-tervről - The Master Plan for Spanish cooperation 2005-2008
https://www.aecid.es/galerias/publicaciones/descargas/Plan_Director0508_Ing.pdf
- A Spanyol Védelmi Minisztérium honlapja -
<https://emad.defensa.gob.es/en/operaciones/operaciones-en-el-exterior/>
- A Spanyol Védelmi Minisztérium honlapja:
<https://emad.defensa.gob.es/en/operaciones/operaciones-en-el-exterior/43-UE-EUTM-Mali/>
- AfricaPlan 2006-2008. ExecutiveSummary. <http://web.psoe.es/source-media/000000073000/000000073107.pdf>(letöltés ideje: 2022.10.17.)
- Ana R. Alcalde (2007). ' The Spanish Action PlanforAfrica', Review of AfricanPoliticalEconomy, Vol.34.No.111.pp. 194-198.
- Az OECD adatai a Marokkó és Spanyolország közötti gazdasági kapcsolatokról:
<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/mar/partner/esp>(letöltés ideje: 2022.12.01.)
- Az OECD adatai a spanyol kereskedelemről
<https://oec.world/en/profile/country/esp?yearSelector1=exportGrowthYear26&yearlyTradeFlowSelector=flow1>

- Az OECD adatai az Algéria és Spanyolország közötti gazdasági kapcsolatokról: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/dza/partner/esp> (letöltés ideje: 2022.12.01.)
- Beatriz Fernández: Mariano Rajoy viaja a Marruecos en su primera salida al extranjero como presidente del Gobierno <https://www.rtve.es/noticias/20120118/mariano-rajoy-viaja-este-miercoles-marruecos-su-primera-salida-extranjero-como-presidente-del-gobierno/490417.shtml> (letöltés ideje: 2022.12.17.)
- Besenyő János (2009). „Nyugat-Szaharai konfliktus – az önállósodási küzdelem kezdete, a Nemzetközi Bíróság döntése és a „Zöld Menet””. Kül-Világ 2009/2. szám p.37-57.
- Daniel Workman: Spain’s Top Trading Partners. <https://www.worldstopexports.com/spains-top-import-partners/> (letöltés ideje: 2022. 10.15.)
- Gianluca Baratti, Stuart Elliott: Spain begins gas re-exports to Morocco via GME pipeline: Enagas. <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/natural-gas/062922-spain-begins-gas-re-exports-to-morocco-via-gme-pipeline-enagas> (letöltés ideje: 2022. 10.15.)
- Gonzalo Fanjul, Ismael Gálvez-Iniesta: Foreign, essential and undocumented: A snapshot of irregular immigration in Spain (2020) <https://porcausa.org/wp-content/uploads/2020/07/snapshot-of-irregular-immigration-in-Spain-by-porCausa.pdf>
- Ignacio Fabrizo: Spain to import more gas by sea – a difficult operation in the midst of a shipping crisis. <https://english.elpais.com/economy-and-business/2021-11-02/spain-to-import-more-gas-by-sea-a-difficult-operation-in-the-midst-of-a-shipping-crisis.html> (letöltés ideje: 2022. 10.15.)
- Javier Casqueiro, Miguel González: Rajoy está dispuesto a que España releve al Ejército francés en África https://elpais.com/politica/2015/11/19/actualidad/1447960992_513027.html (letöltés dátuma: 2022.12.03)
- José Carlos Cueto: Por qué Ceuta y Melilla pertenecen a España si están en África. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-59741568> (letöltés ideje: 2022.12.06.)
- José Ignacio Torreblanca: This time is different: 'Spain, Morocco, and weaponised migration' <https://ecfr.eu.translate.goog/article/this-time-is-different-spain-morocco->

[and-weaponised-](#)

[migration/? x tr sl=en& x tr tl=hu& x tr hl=hu& x tr pto=sc](#)(letöltés ideje: 2022.12.15.)

- José Luis Rodríguez Zapatero hivatalos látogatásai miniszterelnökként:
https://es.wikipedia.org/wiki/Anexo:Visitas_oficiales_al_exterior_del_presidente_del_Gobierno_Jos%C3%A9_Luis_Rodr%C3%ADguez_Zapatero
- Joshua Meservey, Jacob Montoya, Mariah Gaudet: Spain and Morocco Mend Their Relationship While Spain and Algeria’s Splinters. <https://www.heritage.org/global-politics/commentary/spain-and-morocco-mend-their-relationship-while-spain-and-algerias> (letöltés ideje: 2022. 10. 12.)
- Kovács Dániel: Szélmalomharc a két utolsó spanyol város védelme a migráció ellen. <https://novekedes.hu/elemzesek/szelmalomharc-a-ket-utolso-spanyol-varos-vedelme-a-migracio-ellen-afrikaban> (letöltés ideje: 2022.11.28.)
- Laura García, Lara Montoto: 2022 ya es el segundo año que más saltos a la valla de Melilla ha registrado en la última década. <https://www.newtral.es/saltos-vallas-melilla-ceuta/20220625/> (letöltés ideje: 2022.12.07.)
- Mariano Rajoy hivatalos látogatásai miniszterelnökként:
https://es.wikipedia.org/wiki/Anexo:Visitas_oficiales_al_exterior_del_presidente_del_Gobierno_Mariano_Rajoy
- Miguel González: Rajoy visita África subsahariana en plena crisis migratoria https://elpais.com/politica/2015/05/03/actualidad/1430648592_415362.html(letöltés ideje: 12.15.)
- Óscar Garrido Guijarro (2021). Africa Plan: fifteen years of Spanish commitment inreview.
https://www.ieee.es/Galerias/fichero/docs_analisis/2021/DIEEEA53_2021_OSCGAR_PlanAfrica_ENG.pdf(letöltés ideje: 2022.10.25.)
- Pedro Sánchez hivatalos látogatásai miniszterelnökként:
https://es.wikipedia.org/wiki/Anexo:Visitas_oficiales_al_exterior_del_presidente_del_Gobierno_Pedro_S%C3%A1nchez
- Sík Endre (1973): Fekete-Afrika története IV. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Spanyolország DAC-ODA támogatásai: <https://donortracker.org/country/spain> (letöltés ideje: 2022.11.09)

- Spanyolország DAC-ODA támogatásai:
https://donortracker.org/sites/default/files/donor_pdfs/DonorTracker_profile_spain.pdf
(letöltés ideje: 2022.11.04.)
- Yahia Hatim: Moroccan, Spanish Intellectuals Debate on Ceuta, Melilla.
<https://www.moroccoworldnews.com/2021/01/331909/moroccan-spanish-intellectuals-debate-on-ceuta-melilla> (letöltés ideje: 2022.11.10.)